

basic education

Department:
Basic Education
REPUBLIC OF SOUTH AFRICA

NATIONAL SENIOR CERTIFICATE

KEREITE YA 12

SESOTHO PUO YA LAPENG (HL)

PAMPIRI YA BORARO (P3)

HLAKOLA/TLHAKUBELE 2015

MEMORANDAMO

MATSHWAO: 100

Memorandamo ona o na le maqephe a 13.

ELA HLOKO:

- Sebedisa ruburiki ena ka nako tsohle ha o lekanyetsa meqoqo (Pampiri ya 3, KAROLO YA A).
- Matshwao a 0–50 a arotswe ho ya ka dikgato tse 5 tsa ditlhaloso tsa phihlello.
- Lekgetheng la Dikahare, Puo le Setaele, tlhaloso e nngwe le e nngwe ya phihlello e arotswe habedi ho hlahisa boemo bo hodimo le boemo bo tlase; boemo bo bong le bo bong bo na le tlhaloso ya bona.
- Lekgetha la Sebopeliso lona ha le a arolwa ka bokgoni bo nang le boemo bo hodimo le bo tlase.

RUBURIKI YA HO LEKANYETSA MOQOQO – SESOTHO PUO YA LAPENG [MATSHWAO A 50]

Makgetha a ho lekanyetsa		Phihlello e babatsehang	Phihlello e supang bokgoni	Phihlello e mahareng	Phihlello ya motheo feela	Phihlello e haellang
DIKAHARE LE MORALO (Nehelano le mehopolo) ho rala le ho hlophisa mehopolo le dintlha, kelohloko ya maikemisetso, baamohedi ba ditaba le maemo MATSHWAO A 30	Boemo bo hodimo	28–30 -Nehelano e bontshang kutlwisiso e babatsehang ya sehlooho e supang bokgoni bo ikgethang -Mehopolo e matla, e phepetsa monahano mme ke e kgodisang -O hlophisitswe hantle ka tsela e ikgethang mme o momahane ka tshwanelo ho kenyeditswe selelekela, mmele le qetelo	22–24 -Nehelano e ntle e supang tsebo le bokgoni -Mehopolo ke e ipapisitseng ka botlalo le sehlooho mme e kgahlisang -O hlophisitswe hantle ka tsela e ikgethang mme o momahane ka tshwanelo ho kenyeditswe selelekela, mmele le qetelo	16–18 -Nehelano ke e kgotsofatsang ditlhoheho -Mehopolo e momahane ka tsela e kgotsofatsang le e kgodisang -O hlophisitswe hantle ka tsela e ikgethang mme o momahane ka tshwanelo ho kenyeditswe selelekela, mmele le qetelo	10–12 -Nehelano e momahane mona le mane -Mehopolo ke e seng ya boiqapelo mme e sa hlakang -Ho na le bopaki bo seng bokae ba tlhophiso le momahano ya mosebetsi	4–6 -Nehelano e tswile lekoteng e ho hang -Mehopolo ke e sa tsepamang e dubakaneng -Ha e utlwahale mme dintlha di a phetakakwa -Ha o hlophiswa ka tshwanelo le momahano ha e yo
		25–27 -Mosebetsi o tswileng matsoho le ha o haellwa ke dintlha tse ikgethang tsa moqoqo o babatsehang -Mehopolo ke e supang boiphilello bo hodimo -O hlophisitswe hantle ka tsela e bontshang bokgoni mme o momahane ka tshwanelo ho kenyeditswe selelekela, mmele le qetelo	19–21 -Mosebetsi o radilweng hantle -Mehopolo ke e loketseng mme e thahasellisang -O hlophisitswe hantle ka tsela e bontshang bokgoni mme o momahane ka tshwanelo ho kenyeditswe selelekela, mmele le qetelo	13–15 -Mosebetsi o a kgotsofatsa le ha o sa hlaka mona le mane -Mehopolo e momahane ka tsela e mahareng mme e a kgodisa -Karolo ya mosebetsi e itseng e hlophisitswe -Karolo feela e hlophisehile ka tshwanelo ho kenyeditswe selelekela, mmele le qetelo	7–9 -Mosebetsi boholo o tswile lekoteng -Mehopolo ha e a momahana ka tshwanelo mme e a lahlehisa -Nehelano ha e na bopaki bo bokalo ba tlhophiso le momahano	0–3 -Boiteko ke bo fokolang ba ho arabela sehlooho -Mehopolo e tswile lekoteng ka ho phetahala, ha e a nepahala -Mosebetsi ha o a tsepama sehloohong, mme o dubakane
	Boemo bo tlase					

RUBURIKI YA HO LEKANYETSA MOQOQO – SESOTHO PUO YA LAPENG [MATSHWAO A 50] (e tswela pele)

Makgetha a ho lekanyetsa		Phihlello e babatsehang	Phihlello e supang bokgoni	Phihlello e mahareng	Phihlello ya motheo feela	Phihlello e haellang
PUO, SETAELE LE HO HLAOLA DIPHOSO Sehalo, rejisetara, setaele, tlotlontswe ke tse lokelang sepheo/tshusumetso le maemo Kgetho ya mantswe, Tshebediso ya puo, ditlwaello, matshwao a puo le mopeleto MATSHWAO A 15	Boemo bo hodimo	14–15 -Sehalo, rejisetara, tlotlontswe di loketse sepheo ka tsela e babatsehang, baamohedi ba ditaba mmoho le maemo -Tshebediso ya hae ya puo e a ikgetha, mme e bontsha boitshepo ka tsela e tsotengang -O sebedisitse sehalo se matla mme se susumetsang ka tsela e ikgethang -O batla o hloka diphoso tsa puo le tsa mopeleto -O radilwe ka bokgoni bo tsotengang	11–12 -Sehalo, rejisetara, setaele le tlotlontswe di loketse sepheo ka tsela e babatsehang, baamohedi ba ditaba mmoho le maemo -Tshebediso ya puo e matla mme ho sebedisitse sehalo se loketseng -Boholo ba mosebetsi ha o na diphoso tsa tshebediso ya puo le mopeleto -O radilwe hantle ka tshwanelo	8–9 -Sehalo, rejisetara, setaele le tlotlontswe di loketse sepheo ka tsela e babatsehang, baamohedi ba ditaba mmoho le maemo -Tshebediso ya puo ke e loketseng, mme e fetisa moelelo ka tshwanelo -Puo ya bonono ke e loketseng mme e sebedisitse ka tshwanelo -Sehalo se sebedisitse ka tshwanelo -O radilwe ka tsela e mahareng feela	5–6 -Sehalo, rejisetara, setaele le tlotlontswe di loketse sepheo ka tsela e babatsehang, baamohedi ba ditaba mmoho le maemo -Puo e sebedisitse feela ka tsela ya motheo -Sehalo mmoho le moelelo o hlahiswang ke tema ke tse sa lokelang -Ho sebedisitse tlotlontswe ya motheo feela	0–3 -Puo e sebedisitsweng ha se e utlwisisehang -Sehalo, rejisetara, setaele le tlotlontswe ha di a lokela baamohedi ba ditaba, sepheo le maemo -Tshebediso ya tlotlontswe e haellang ke sesosa sa nehelano e sa utlwisisehang
	Boemo bo tlase	13 -Tshebediso ya puo ke e nepahetseng mme e susumetsang sehalo sa tema -O batla o hloka diphoso tsa puo le tsa mopeleto -O radilwe ka bokgoni bo tsotengang	10 -Tshebediso ya puo ke e sefutho mme e loketseng maemo -Sehalo ke se matla mme se loketseng -Ho na le diphoso tse seng kae tsa puo le tsa mopeleto -O radilwe hantle	7 -Tshebediso ya puo ke e kgotsofatsang le ha ho na le ho sa tsamaelane mona le mane -Kakaretso sehalo ke se loketseng le ha puo ya bonono e le e haellang	4 -Puo ke ya motheo feela mme e sebedisitse ka tsela e haellang -Popeho ya dipolelo ke e tshwanang e se nang motswako -Tlotlontswe e haella haholo feela	
SEBOPEHO Makgetha a tema: popeho ya dipolelo le kgodiso ya diratswana MATSHWAO A 5		5 -Kgodiso ya sehlooho ke e babatsehang -Katoloso ya dintlha ke e ikgethang -Dipolelo le diratswana di bopilwe ka tsela e ikgethang	4 -Dintlha ke tse loketseng mme tse hodisang sehlooho -Momahano e bopilweng ke e supang bokgoni -Dipolelo le diratswana di loketse nehelano mme di fapafapanngwa ka tshwanelo	3 -Dintlha tse loketseng di hodisa sehlooho ka tsela e mahareng -Dipolelo le diratswana di bopilwe ka tsela e mahareng -Moqoqo o ntse o hlahisa moelelo	2 -Tse ding tsa dintlha ke tse utlwalang -Dipolelo le diratswana di na le diphoso -Moqoqo o a utlwisiseha le ha o le diphoso	0–1 -Dintlha tse hlokehang tsa bohlokwa ha di a haella -Dipolelo le diratswana tse hlahisitsweng ke tse fosahetseng -Moqoqo ha o na moelelo o lebeletsweng
MATSHWAO		43–50	33–40	23–30	13–20	0–10

KAROLO YA A: MOQOQO**SENOTLOLO SA HO TSHWAYA:**

Makgetha a tekanyetso	Matshwao	Senotlolo
Dikahare le Moralo	30	DM =
Puo le Setaele le tokiso ya diphoso	15	PST =
Sebopeho	05	Seb. =
Matshwao ohle	50	

Ditaelo ho motshwayi:

- Mohlahlobuwa o lokela ho ngola ka sehlooho se le SENG FEELA karolong ya A, mme a ngole ka dihlooho tse PEDI karolong ya B.
- Karolo ka nngwe e na le ruburiki ya yona.
- Sebedisa diruburiki tseo o di fuweng bakeng sa ho tshwaya tema ka nngwe.
- Mohlahlobuwa a etse moralo bakeng sa tema ya hae.
- Ha mohlahlobuwa a tswile lekoteng nehelanong temeng ya hae etsa tsena tse latelang:
 - mohlahlobuwa a abelwe matshwao bakeng sa dikahare le moralo kगतong ya pele feela.
 - Mohlahlobuwa a abelwe matshwao bakeng sa tshebediso ya puo ho fella kगतong ya pele feela.
 - Mohlahlobuwa a abelwe matshwao bakeng sa sebopeho ho fella kगतong ya pele feela.

Tataiso bakeng sa ho tshwaya moqoqo:

Sehella lentswe kapa polelo e fosahetseng mola, o be o bontshe mofuta wa phoso hodima lentswe/polelo ka ho sebedisa matshwao ana a latelang.

- /** bakeng sa ho arola mantswe a ngotsweng a kopantswe empa a lokela ho arolwa;
- , +** bakeng sa ho kopanya mantswe a arohantsweng empa a ngolwa a kopane;
- mn** bakeng sa mongolo (*orthography*) o fosahetseng;
- mp** bakeng sa mopeleto o fosahetseng;
- mt** bakeng sa tshebediso ya matshwao a puo a fosahetseng kapa moo ho hlokehang letshwao la puo;
- p** bakeng sa puo e sa sebediswang ka nepo kapa ka tshwanelo/tlwaelo;
- ^** bakeng sa lentswe kapa karolwana ya lentswe e siilweng dipakeng tsa mantswe a mang;
- //** bakeng sa ho arola diratswana

KAROLO YA A: MOQOQO**POTSO YA 1****1.1** *Tse sehloho tseo dikgohola! Moqoqo wa phetelo/o hlalosang (Narrative/ Descriptive)*

- Moqoqong ona mohlalobuwa o pheta taba e sehloohong ka tsela e kgodisang e bileng e hlakisa ditaba hantle.
- Ditaba tsa hae di lokela ho ba ketane ya diketsahalo, mme e be diketsahalo tse kgolwehang leha di theilwe hodima kgopolotaba.
- Moqoqo ona o hlalosa diketsahalo tsa boiqapelo, empa tse kgolwehang
- Temana ya selelekela e lokela ho hohela thahasello ya mmadi
- Moqoqo ona o ngolwa ho lekgathe lefetile le lephethi.
- Qetello e sa tlwaelehang, e kgahlisang e phethela ha monate
- Dikahare tse lebelletsweng e ka ba tsena tse latelang:
 - a ka hlalosa sebaka, letsatsi le nako ya dikgohola
 - a hlalose seo a ileng a se bona ka tsela e hlakileng e tla bopela mmadi setshwantsho se hlakileng ka ketsahalo eo;
 - a ka hlalosa tse ileng tsa etsahala ka mora moo, tse kang ho iswa ha mahlatsipa bookelong kapa mmoshareng, ho senyeha ha ditsela le marokgo; ho thuswa ha mahlatsipa ke mmasepala wa selehae le ba thuso ya pele.

[50]**1.2** *Mathata a bakwang ke tlhokeho ya mosebetsi setjhabeng: Moqoqo o hlalosang (Descriptive)*

- Moqoqo ona o hlalosa diketsahalo tsa nnete tse amang sehlooho.
- Mohlahlobuwa a ngole ditaba tsa hae jwalo ka ha eka o ne a le teng, mme o a di tseba.
- Dikahare tse lebelletsweng e ka ba tsena tse latelang:
 - mohlalobuwa a ka bua ka palo e phahameng ya batho ba sa sebetseng;
 - a bontshe mathata a bakwang ke maemo ana a ho hloka mosebetsi a kang bofuma, kgatello ya maikutlo, malwetse a mangatangata jj;
 - a qoqe ka tharollo eo ho ka fanwang ka yona ho fokotsa sekgahla sa bonokwane le tlhokeho ya mosebetsi;
 - a bue ka mesebetsi eo batho ba ka ithehelang yona bakeng sa ho rarolla bothata bona;
 - a bue ka bohloko boo batho ba utsweditsweng ke batho ba sa sebetseng ba bang le bona ka baka la ho lahlehelwa ke thepa ya bona;
 - a bue ka mathata ao mashodu a utswitseng ka baka la ho hloka mosebetsi a iphumanang a kene ka hara ona.

[50]

1.3 Botle le bobbe ba ho apara yunifomo: *Moqoqo o sa tshehetseng lehlakore (Discursive)*

- Mofuteng ona wa moqoqo mohlalobuwa o sekaseka sehlooho, e be o nehelana ka dintlha tse tshehetsang le tse hanyetsanang le sona.
- Moqoqo ona ha o nke lehlakore, mme sepheo sa wona ke ho nehelana ka maikutlo mahlakoreng ka bobedi a sehlooho.
- Dintlha tse tshehetsang le tse hanyetsanang di lokela ho lekalekana kapa di batla di lekana, ho se lehlakore le phahamiswang ho feta le leng.
- Dikahare tse lebelletsweng e ka ba tsena tse latelang:

Botle ba ho apara yunifomo:

- mohlalobuwa a ka hlalosa dibaka moo yunifomo e aparwang ho tsona, tse kang bookelong, sepoleseng, dikolong le dikerekeng tse fapaneng;
- a ka bolela hore yunifomo e ka fana ka seriti, e ka beha baithuti maemong a tshwanang, e ka thibela ho pepesa ba kojwana di mahetleng, jwalo jwalo.
- a ka bontsha ka moo yunifomo e ka kopanyang batho ka teng;

Bobbe ba ho apara yunifomo:

- mohlalobuwa a ka bontsha ka moo yunifomo e ka tlisang ditlamorao tse mpe ka hore batho e be mahlatsipa ka baka la ho amahanngwa le ho itseng ho sa lokang;
- a ka bontsha ka moo dinokwane di ka sebedisang yunifomo ho ikgakanya e le mapolesa kapa borasephethephethe kapa baoki (mohlala ho utswa masea dipetlele);
- a ka bontsha ka moo e ka amohang motho tokelo ya ho apara seo a se ratang

[50]

1.4 Ithanete e tlile ka ditlamorao tse ntle setjhabeng. *Moqoqo wa kgang (Argumentative)*

- Moqoqo ona ke wa kgang. Mohlalobuwa o kgetha lehlakore, mme o tsepama dintlheng tse dumellanang kapa tse hanyetsanang le sehlooho, ho ya ka moo a kgethileng kateng.
- Mohlalobuwa a hlalitse ntlhakemo ya hae, mme a e tshehetse ka mabaka a utlwahalang;
- Ntlhakemo ya mohlalobuwa e lokela ho hlaka ka nako tsohle.
- Disebediswa tsa bonono tse fapaneng le mawa a tshusumetso di lokela ho sebediswa.
- Dikahare tse lebelletsweng e ka ba tsena tse latelang:

Dintle tsa tshebediso ya inthanete:

- Mohlalobuwa a ka hlalosa hore inthanete ke eng;
- a ka hlalosa hore e bebofalletsa batho mosebetsi, (batho ba bang ha ba sa fola dibankeng, melaetsa e tsamaya ka pele ka diimeile);
- a ka hlalosa hore inthanete e thusa batho ka ho ba bolokela nako le tjelele ka ha ha ba hloke ho ba le tjelele ya ho palama, ho posa ditokomane le ho etsa dikgatiso tsa dipampiri;
- a ka hlalosa le hore dikolong tse ding boingodiso bo etswa ka inthanete;

- a ka bua hape ka ntlha ya ho thusa ka diphuphutso- diasaenemente, ho ntshetsa pele tsebo ya bona ka ho fumana tlhahisoleseding ka Google.
- a ka bolela le ka hore botitjhere ba fumanela baithuti tlhahisoleseding ya dithuto tse ding inthaneteng.

Dimpe tsa tshebediso ya inthanete:

- Mohlahlobuwa a ka hlalosa dimpe tsa inthanete (inthanete e ka fokotsa mesebetsi ya batho ba kang basebetsi ba dilaeborari, ba dibankeng ka ha ho se ho e na le batho ba sebedisang inthanete bakeng sa ho ya bankeng le balaolasephethephephe ka ha ho se ho na le dikhamera tse sebediswang mebileng ho tshwara batho ba tlotseng moedi wa lebelo);
- Ditshebeletso tsa poso di a fokotseha kaha ha ho sa rekwa ditempe ka sekgahla sa mehleng ka ha batho ba hokelana ka diimeile ho e na le ho ngollana mangolo;
- a ka bolela hore dinokwane di nkela batho ditjhelete tsa bona ka bolotsana di sebedisa inthanete;
- a ka boela a hlalosa bonokwane bo etswang ka inthanete ho phatlalatsa mmimo le dibuka tsa batho ntle le tumello le tefo;
- a ka bua ka ditlamorao tse bosula, (mohlala ho hohela basadi/barwetsana petong) tsa ho ba le dikamano tsa marato ka inthanete;
- a bue ka kgohedi e etswang inthaneteng moo batho ba hohelwang ka hore ba ka fumantshwa mosebetsi;
- a ka bua ka ditlamorao tse mpe tsa ho boha ditshwantsho tsa thobalano inthaneteng.

[50]

1.5 *Seo nka se etsang ho tsosa tjantjello ha nka ba titjhere ya Sesotho. Moqoqo wa boimamelo (Reflective)*

- Ona ke moqoqo wa boimamelo, oo ho wona mongodi a hlalising maikutlo a hae hodima sehlooho a se nahanisisa ka botebo.
- Mongodi o nahana ka ntlha ya ho tlisa diphetoho puong ya Sesotho ebe o fana ka maikutlo le mehopolo ya hae.
- Dikahare tse lebelletsweng e ka ba tsena tse latelang:
 - mohlalobuwa a ka hlalosa bohlokwa ba puo ya Sesotho;
 - a ka boela a bua ka bohlokwa ba thuto ya Sesotho jwalo ka ha e le e nngwe ya dipehelo tsa ho fetela sehlopheng se latelang;
 - a lokodise tseo a ka di etsang ho hodisa tjantjello ho baithuti, mme mehopolo eo a tlang ho e hlalosa e lokela ho ba ya boiqapelo feela e nang le bonnete ka hare.

[50]

1.6 *Setshwantsho: Moqoqo wa mofuta ofe kapa ofe.*

Moqoqong ona mohlalobuwa o boha setshwantsho, mme a hlalose kapa a phete ka seo a se bonang ka tsela e kgodisang ebileng e hlakisa ditaba hantle. Moqoqo ona o ka ngolwa ho tswa lehlakoreng lefe kapa lefe, ho latela moelelo oo a o fumanang ka setshwantsho.

- 1.6.1
- Dikahare tse lebelletsweng e ka ba tsena tse latelang:
 - mohlalobuwa a ka bua ka mekete ya dikapeso diyunivesithing le hore e etsahala ha ho etsahetse eng;
 - a bue ka thabo e bang teng ha motho a fetile dithuto tsa hae;
 - a bue ka menyetla ya mosebetsi eo a tlang ho e fumana jwalo ka ha a se a na le mangolo a thuto e phahameng;
 - a bue ka motlotlo oo batswadi ba bang le ona ha ngwana bona a atlehile dithutong;

[50]

- 1.6.2
- Dikahare tse lebelletsweng e ka ba tsena tse latelang:
 - mohlalobuwa a ka bua ka tlhokeho ya metsi;
 - a bue ka disebediswa tse kang metsi;
 - a ka bua ka metsi a latwang hole le leqeme la ona;
 - a ka bua ka komello le ka merwallo;
 - a bue ka tshitiso ya tshebediso ya pompo e le nngwe;
 - a bue ka tlhweko le melemo ya metsi;
 - a ka lokodisa kamoo metsi a lokelang ho baballwa kateng;
 - a bue ka mesebetsi e fapaneng ya metsi.

[50]

- 1.6.3
- Dikahare tse lebelletsweng e ka ba tsena tse latelang:
 - mohlalobuwa a ka bua ka makgotla a dinyewe;
 - a ka bua ka tekatekanyo ya ditokelo;
 - a ka bua ka toka;
 - a ka bua ka sekala se bontshang boima ba ntho;
 - a hlalose se etsahalang ka phaphosing ya makgotleng a dinyewe;
 - a ka ipopela pale e amanang le tsa molao.

[50]**MATSHWAO OHLE A KAROLO YA A: 50**

RUBURIKI YA HO LEKANYETSA TEMA YA KGOKAHANO – SESOTHO PUO YA LAPENG [MATSHWAO A 25]

Makgetha a ho lekanyetsa	Phihlello e babatsehang	Phihlello e supang bokgoni	Phihlello e mahareng	Phihlello ya motheo feela	Phihlello e haellang
DIKAHARE, MORALO LE SEBOPEHO (Nehelano le mehopolo) Ho rala, ho hlophisa mehopolo. Kelohlolo ka maikemisetso, baamohedi ba ditaba le maemo MATSHWAO A 15	13–15 -Tshekatsheko e babatsehang ya sehlooho e supang bokgoni bo ikgethang -Mehopolo e matla e butswitseng -Tsebo e batsi ya makgetha a mofuta ona wa tema -Mosebetsi ha o kgere o tsepame sehloohong -Mehopolo le dikahare ke tse momahaneng, tse hlalositse ka botebo, mme dintlha di tshehetsa sehlooho -Sebopeho ke se loketseng se nang le diphoso tse mmalwa	10–12 -Tshekatsheko e ntle haholo e bontshang tsebo e ntle ya makgetha a mofuta ona wa tema -Mosebetsi ha o kgere o tsepame sehloohong -Mehopolo le dikahare ke tse momahaneng, tse hlalositse ka botebo, mme dintlha di tshehetsa sehlooho -Sebopeho ke se loketseng se nang le diphoso tse mmalwa	7–9 -Tshekatsheko e lekaneng e bontshang tsebo ya makgetha a mofuta ona wa tema -Mosebetsi ha o a tsepama sehloohong ka ho phethahala ho na le ho kgera ho itseng -Mehopolo le dikahare di na le momahano e amoheleng -Ke dintlha tse itseng feela tse tshehetsang sehlooho -Ka kakaretso sebopeho ke se loketseng empa se nang le diphoso tse itseng	4–6 -Tshekatsheko ya motheo e bontshang tsebo ya makgetha a itseng feela a mofuta ona wa tema -Mosebetsi o na le tsepamo e itseng feela sehloohong empa o a kgera -Mehopolo le dikahare ha se ka mehla di momahaneng -Sehlooho se tshehetswa ke dintlha tse itseng feela -Sebopeho se fofo feela, mme se na le bohloka bo bohlo	0–3 -Tshekatsheko e totobatsa kgaello ya tsebo ya makgetha a mofuta ona wa tema -Moelelo o nyotobetswa ke ho kgera ho hoholo -Mehopolo le dikahare ha di na momahano -Ke dintlha tse mmalwa haholo tse tshehetsang sehlooho -Ha ho na boiteko bo entsweng ho sebedisa sebopeho se nepahetseng
PUO, SETAELE LE HO HLAOLA DIPHOSO Sehalo, rejistara, setaele, maikemisetso, baamohedi ba ditaba le maemo. Tshebediso ya puo, tlwaelo ya tshebediso ya puo, kgetho ya mantse, matshwao a puo le mopeleto MATSHWAO A 10	9–10 -Sehalo, rejistara, setaele le tlotlontse di loketse ka ho fetisisa maikemisetso, baamohedi ba ditaba le maemo -Tshebediso ya puo e nepahetse e bile e bopehile hantle -Mosebetsi ha o na diphoso	7–8 -Sehalo, rejistara, setaele le tlotlontse di loketse ka ho fetisisa maikemisetso, baamohedi ba ditaba le maemo -Ka kakaretso tshebediso ya puo ke e nepahetseng e bileng e bopehile hantle -Tshebediso ya tlotlontse e ntle haholo -Mosebetsi bohloka ha o na diphoso	5–6 -Sehalo, rejistara, setaele le tlotlontse di loketse maikemisetso, baamohedi ba ditaba le maemo -Mosebetsi o na le diphoso tse itseng tsa tshebediso ya puo -Tshebediso ya tlotlontse ke e lekaneng -Diphoso ha se tse nyotobetsang moelelo	3–4 -Sehalo, rejistara, setaele le tlotlontse ha di a lokela maikemisetso, baamohedi ba ditaba le maemo hantle -Tshebediso ya puo e fosahetse e bile e tletse diphoso tse ngata -Tshebediso e seng kae ya tlotlontse -Moelelo o nyotobetse	0–2 -Sehalo, rejistara, setaele le tlotlontse ha di dumellane le maikemisetso, baamohedi ba ditaba le maemo -Mosebetsi o tletse diphoso o dubakane -Tlotlontse ha e dumellane le maemo -Moelelo o nyotobetse haholo
MATSHWAO	22–25	17–20	12–15	7–10	0–5

KAROLO YA B: DITEMA TSA KGOKAHANO**SENOTLOLO SA HO TSHWAYA:**

Makgetha a Tekanyetso	Matshwao	Senotlolo
Dikahare, Moralo le Sebopeho	15	DMS =
Puo, Setaele le Tekolobotjha	10	PST =
Matshwao ohle	25	

Ditaelo ho motshwayi:

- Mohlahlobuwa o lokela ho ngola ka dihlooho tse PEDI karolong ena.
- Ha mohlahlobuwa a tswile lekoteng nehelanong etsa tsena tse latelang:
 - Mohlahlobuwa a abelwe matshwao bakeng sa dikahare ho fella kgatong ya pele feela.
 - Mohlahlobuwa a abelwe matshwao bakeng sa tshebediso ya puo ho fella kgatong ya pele feela.
 - Mohlahlobuwa a abelwe matshwao bakeng sa sebopeho ho fella kgatong ya pele feela.
 - Mohlahlobuwa a etse moralo bakeng sa ditema tsa hae.

Tataiso bakeng sa ho tshwaya tema e telele:

- Sehella lentswe kapa polelo e fosahetseng mola, o be o bontshe mofuta wa phoso hodima lentswe/polelo ka ho sebedisa matshwao ana a latelang.
 - / bakeng sa ho arola mantswe a ngotsweng a kopantswe empa a lokela ho arolwa;
 - —, + bakeng sa ho kopanya mantswe a arohantsweng empa a ngolwa a kopane;
 - mn bakeng sa mongolo (*orthography*) o fosahetseng;
 - mp bakeng sa mopeleto o fosahetseng;
 - mt bakeng sa tshebediso ya matshwao a puo a fosahetseng kapa moo ho hlokehang letshwao la puo;
 - p bakeng sa puo e sa sebediswang ka nepo kapa ka tshwanelo/tlwaelo;
 - ^ bakeng sa lentswe kapa karolwana ya lentswe e siilweng dipakeng tsa mantswe a mang;
 - // bakeng sa ho arola diratswana.

KAROLO YA B: DITEMA TSA KGOKAHANO**POTSO YA 2****2.1 Lengolo la semmuso****Sebopeho:**

- Diaterese di pedi.
- Aterese ya mongodi wa lengolo e ngolwa ho tloha mahareng a leqephe ho leba ka letsohong le letona, e nto latelwa ke letsatsi, kgwedi le selemo, feela jwalo ka lengolo la setlwaedi.
- Aterese ya ya ngollwang (moamohedi) e ngolwa ka letsohong le letshehadi. Aterese ya moamohedi e qalwa ka maemo a tshebetso a ya ngollwang.

ELA HLOKO: Tsela e nepahetseng ke ya hore aterese le letsatsi/mohla di lokela ho ngolwa di arohane. Ha mohlalobuwa a ngotse aterese le letsatsi/mohla di kopane, ho se be le kotlo eo a e fuwang.

- Tlasa aterese ke tumedisio (monghadi, mofumahadi kapa mofumahatsana).
- Tlasa tumedisio ho ngolwa mola wa sehlooho – o totobatsang sepheo sa lengolo leo.
- Ka mora mola wa sehlooho ho ngolwa seratswana sa selekela (sa pele) seo e leng ntshetsopele ya ditaba.
- Seratswana se seng le se seng ke se matlafatsang mahlakore a fapaneng a taba eo ho buuwang ka yona. Ho siuwe mola pakeng tsa diratswana.
- Qetelo le yona e be ya semmuso, mme e ka ngolwa tjena: 'Ka botshepehi' 'Ka boikokobetso' jj.
- Ya ngolang lengolo o lokela ho ngola lebitso la hae ka botlalo ka mora qetelo, ebe o a saena ka mora lebitso leo.
- Dikahare tse lebelletsweng e ka ba tsena tse latelang:
 - sepheo seo lengolo le ngollwang ka sona – ho kopa tlhahisoleseding mabapi le makala a thuto a fumanwang yunivesithing eo;
 - a totobatse dithuto tseo a di entseng kereiting ya 12;
 - a kope thuso ka lekala la mosebetsi leo yena a ka le latelang ho ya ka dithuto tseo a di etsang kereiting ya 12;

[25]**2.2 Raporoto/Tlaleho****Sebopeho:**

Ena ke tema eo ho tlalehwang ketsahalo e itseng ho yona mme sebopehong e lokela ho hlalisa dintlha tsena tse latelang:

- motho kapa batho bao raporoto e lebisitsweng ho bona;
- sehlooho sa raporoto;
- letsatsi kapa mohla wa ketsahalo;
- ditaba kapa dintlha tseo ho tlalehwang mabapi le tsona;
- pehelo e entswe ke mang;
- mohla le sekenetjhara/tshaeno.

- Dikahare tse lebelletsweng e ka ba tsena tse latelang:
 - raporoto e lebisitswe ho mosuwehlooho;
 - sehlooho sa raporoto e tla ba ho utsuwa ha dikhomphutha
 - letsatsi kapa mohla oo ketsahalo e etsahetseng ka lona;
 - boemo ba phaposi eo dikhomputara di bolokwang ka ho yona le polokeho ya tsona;
 - a hlahise hore pehelo e entswe ke mang le maemo a hae mosebetsing;
 - a qetelle ka ho saena le ho ngola la mohla.

[25]

2.3 Lengolo la setswalle/setlwaedi

Sebopeho:

- Aterese e nngwe mme ke ya mongodi wa lengolo
- Aterese ya mongodi wa lengolo e ngolwa ho tloha bohareng ba leqephe ho leba letsohong le letona.

ELA HLOKO: Tsela e nepahetseng ke ya hore aterese le letsatsi/mohla di lokela ho ngolwa di arohane. Ha mohlalobuwa a ngotse aterese le letsatsi/mohla di arohane kapa di kopane, ho se be le kotlo eo a e fuwang.

- Tlasa aterese ke tumedisiso.
- Seratswana sa selelekela se lokela ho ba sekgutshwane, se omele ditaba.
- Mmele wa lengolo o ahwa ka diratswana tse seng kae, moo mohlalobuwa a hlahisang ditaba ka botebo.
- Qetelo ya lengolo e ba e kgutshwane, le puo e be ya setswalle, mohlala: 'Wa tsena, Ke nna', jj.
- Mongodi o ngola lebitso la hae kapa ka moo ba tlwaetseng ho bitsana kateng (lebitso la botswalle), mohlala Wa mme, Ntja mme, Weso, Kgotsi, Kgabaneso, jj.
- Dikahare tse lebelletsweng e ka ba tsena tse latelang:
 - sepheo seo lengolo le ngolwang ka sona – ho kgothatsa motswalle ya kulang jwalo ka ha e le moo ho se ho tla ngolwa;
 - a hlalose mekgwa eo a tlang ho thusa motswalle kateng hang feela ha a tswa sepetelele;
 - a bontshe motswalle bohlokwa ba ho sa lahle tshepo ka nako ya mahlonoko e kang ena.

[25]

2.4 Lenanetsamaiso le metsotso ya kopano.

Sebopeho:

- Metsotso e lokela ho ba le tse latelang: mohla/letsatsi, nako le sebaka/tulo moo kopano e tlang ho tshwarelwa teng.
- Dikahare tse lebelletsweng e ka ba tsena tse latelang:
 - Dikahare tse lebelletsweng tsa metsotso ke tse thehilweng hodima lenanetsamaiso;
 - pulo le kamohelo;
 - tlhomamiso ya seboka/kopano;
 - ba teng le ba siyo;
 - metsotso ya kopano e fetileng;
 - tse tswang metsotsong;
 - ditaba tse ding. (ho be le ditaba tse pedi ho isa ho tse tharo tse ntjha);
 - kgetho ya letsatsi la kopano e latelang;
 - ho kwala kopano.

[25]

2.5

Puo**Sebopeho:**

- Puo ya sebui e be le selelekela, mmele le qetelo.
- Selelekela e be se hohelang, moo a ka fanang ka mabaka a hore ke hobaneng a nehelana ka puo eo.
- Mmele o fupare bohola ba dintlha tsa hae tsa thoholetso.
- Qetelo e be e nang le sehlahlo mme e be e akaretsang puo ya hae.
- Dikahare tse lebelletsweng e ka ba tsena tse latelang:
 - mohlalobuwa a ka qala pele ka ho leboha sebaka seo a se fuwang;
 - a lebohe bohle ba teng mmokeng oo;
 - a bue ka sepheo sa seboka seo;
 - a bontshe kamoo tshebediso ya dithethefatsi e leng kotsi kateng bathong ba di sebedisang le ho ba sa di sebediseng;
 - a bue kamoo ho leng bonolo ka teng ho fetoha lekgoba la dithethefatsi;
 - a bue ka mofuta ya dithethefatsi eo a e tsebang le kotsi ya mofuta ka mong.

[25]

2.6

Puisano**Sebopeho:**

- Puisano ke tema e ngolwang ho hlalisa puisano e teng dipakeng tsa batho ba babedi kapa ho feta.
- Puisano e ngolwa ka mehla e le puo ya mmui, empa matshwao a di-a-bulwa-di-a-kwalwa ('...') ha a sebediswe.
- Lebitso la sebui le ngolwa ka letsohong le letshehadi la leqephe le bile le latelwa ke letshwao la kgutlopedi.
- Polelo e nngwe le e nngwe e lokela ho ba karabelo ya polelo e sa tswa buuwa mmoho le katoloso ya dintlha hodima polelo eo.
- Sehlo le puo tse sebediswang di tla itshetleha kamanong ya dibui le seo ho buuwang ka sona.
- Dikahare tse lebelletsweng e ka ba tsena tse latelang:
 - mohlalobuwa a ka qala ka selelekela moo a hlalising bothata ba moithuti ya se nang seaparo sa sekolo.
 - a totobatse kopo ya hae le mabaka a etsang hore a etse kopo e jwalo; a hlalise dikarabelo tsa mosuwehlooho mme puisano e tswela pele.

[25]**MATSHWAO OHLE A KAROLO YA B:****50****MATSHWAO OHLE A PAMPIRI ENA:****100**